

Kommuneplanens arealdel 2022-2040

Delrapport kulturmiljø

Kartlegging av kulturminner og kulturmiljøer i tidligere Svelvik kommune

Dokumentinformasjon

Oppdragsgiver:	Drammen kommune
Tittel på rapport:	Delrapport kulturmiljø
Oppdragsnavn:	Kommuneplanens arealdel 2022-2040
Oppdragsnummer:	633299-04
Utarbeidet av:	Anette Hansen og Harald Tallaksen
Oppdragsleder:	Gunnar Berglund
Tilgjengelighet:	Åpen

Forsidebilde: Arbeiderboligmiljø, Berger. Kilde: Asplan Viak, 2022.

Ver	Dato	Beskrivelse	Utarb. av	KS
02	18. mar. 2022	Justert etter innspill fra kommunen	AH/HT	AES
01	14. mar. 2022	Nytt dokument	AH/HT	AES

Forord

På oppdrag for Drammen kommune har Asplan Viak gjennomført en kartlegging av bygninger og bygningsmiljøer i gamle Svelvik kommune.

Kartleggingen har tatt utgangspunkt i SEFRAK-registreringen fra 1998 som omfattet 262 bygninger. SEFRAK (Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge) var et nasjonalt prosjekt for registrering av bygninger eldre enn år 1900. I Svelvik er også noen bygg opp til 1930-tallet tatt med.

Prosjektet omfattet i tillegg et nytt utvalg på 198 objekter med historisk eller arkitektonisk verdi fra 1900-tallet som ikke er med i SEFRAK-registeret.

Målet med registreringen har vært å få kunnskapsnivået om den verneverdige bebyggelsen i Svelvik opp på samme nivå som i de gamle kommunene Drammen og Nedre Eiker. Dette vil gi muligheter for en helhetlig forvaltning av kulturminneverdiene i den nye storkommunen. I tillegg til kommuneplanens arealdel, vil registreringene også inngå i arbeidet med ny kulturminneplan som mest sannsynlig vil starte opp i 2023.

Registreringen er gjennomført ved utvendig og visuell feltkontroll av de aktuelle bygningene. Det er tatt 3-5 eksteriørbilder av hvert hus, og bygningens tilstand er registrert. Til slutt er det gjort en enkel vurdering av bygningenes kulturhistoriske verneverdi. Denne vurderingen er basert på metodikk som tidligere har vært benyttet i Nedre Eiker og Drammen. Metoden er nedfelt i en veileder utarbeidet av Buskerud fylkeskommune i 2019: «*Digitalt registreringsverktøy for kulturminneregistrering*».

Ås, 18.03.2022

Gunnar Berglund

Oppdragsleder

Astrid Storøy

Kvalitetssikrer

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	5
	1.1. SEFRAK-registeret	5
	1.2. Tilleggsobjekter med kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi	6
	1.3. Statlig listeførte og fredete bygninger	7
2.	Feltregistrering	9
3.	Metode for vurdering av verneverdi	11
	3.1. Tilpasning av metodikk	11
	3.2. Vurderingsnivåer	11
	3.3. Delverdier	11
	3.4. Samlet vurdering av verneverdi for bygninger	15
4.	Stilart	17
5.	Metode for vurdering av tilstand	18
	5.1. Intakt	18
	5.2. Truet	18
	5.3. Sterkt truet	19
	5.4. Tapt	19
6.	Statistikk for verdi, tilstand, tap og alder	20
	6.1. Verneverdi	20
	6.2. Tilstand og tap	20
	6.3. Fordeling på alder og bygningstyper	21
7.	Forslag til nye kulturmiljøer	23
	7.1. Metode for utvalg og verdisetting	23
	7.2. Utvalgte miljøer	25

8. Vernestatus for bygninger og kulturmiljøer	34
8.1. Vernestatus kulturmiljø	34
9. Forklaringer til verneliste (Excel-ark)	35
10. Kilder	37
11. Vedlegg	38

1. Innledning

1.1. SEFRAK-registeret

SEFRAK er et landsdekkende register over bygninger primært eldre enn 1900. For Svelvik ble grensen satt til ca. 1910, men det er også registrert enkelte yngre bygninger. Totalt 262 bygninger er SEFRAK-registret i kommunen.

Registeret ble etablert etter en landsomfattende feltregistrering i perioden 1975-1995. Nasjonalt ble ca. 500.000 objekter fotografert, kartfestet og oppmålt, og registreringsskjemaer med sort-hvitt kontaktfoto fylt ut for alle objekter. Deler av informasjonen på de opprinnelige registreringsskjemaene ble digitalisert og koblet til Matrikkelen.

SEFRAK-registrering innebærer ingen formell vernestatus, men SEFRAK-registeret blir brukt som verktøy i kulturminneforvaltningen og som kulturhistorisk kildemateriale.

SEKRETARIATET FOR REGISTRERING AV FASTE KULTURMINNER I NORGE - SKJEM 1 FEBRUAR 1975 (BOKMÅL)

REGISTRERING AV FASTE KULTURMINNER I NORGE
REGISTRERING AV HUS

King/Torrettingsbygg, Gamle Ringevikvei 5, Stabekk skog, Stabekk
Kinggården, Stabekk (Kinggården)

EIER (tittel, navn, postadresse) Bøllum kommune, Kommunegården, 300. Sandvika, Ringebu

BRUKER (tittel, navn, postadresse)

ARKIVKARTREF.	1	KORTARKIV-NUMMER	Kommunenummer	Registreringskrets nummer	Hus løpenummer		
	2	FOTOARKIV-NUMMER	Filmnummer	Bilddenumer, laveste	Bilddenumer, høyeste		
	3	ØKONOMISK KARTVERK BLAD-BETEGNELSE	Sone	Øst-vest i sone	Nord-sør	Målestokk	Bladnummer
	4	KOORDINATER (fylles ikke ut)	System	Akse/aksone	Y = ±	X =	
LOKALISERING	5	KOMMUNE	Kommune, navn				
	6	TOPOGR.BETEGNELSE	Topogr., betegnels, navn og nummer				
	7	MATRIKKELBETEGNELSE	Gårdnummer	Bruksnummer	Undernummer (este- m.m.)	lav. høy. lav. høy.	
	8	BYGNINGSNUMMER (fylles ikke ut)	Annen matrikelbetegnelse (bare for eiendommer utenfor landsmatrikkelen)				
FUNKSJON OG MILJØ	9	EIENDOMMENS NAVN, DIALEKT/OFFISIELT	Dialektform	Offisiell form			
	10	EIENDOMMENS VEG-GATEADRESSE	Veg-/gateavn	Veg-/gatenummer og -bokstav			
	11	OPPRINNELIG FUNKSJON (FORMÅL)	Lokal betegnelse på huset	Merknad			
	12	NÅVERENDE FUNKSJON (FORMÅL)	Kode 1	2	3	4	Merknad
13	OPPRINNELIG SOSIAL MILJØSAMMENHENG	1. Kongehuset m.m.	2. Næringsdrivende	3. Tjenestemann m.m.	Merknad		
14	FORHOLDET TIL ANDRE HUS	1. Selvstendig hus frittst. s.bygd	2. Del av anlegg frittst. s.bygd	Merknad			
15	FYSISK MILJØSAMMENHENG	1. Seteranlegg	2. Mindre tettsted (by)	3. Gårdsanlegg	4. Enkeltbus, spredt	Merknad	
16		4. Seteranlegg	5. Annen husgruppe	6. Enkeltbus, spredt			

44 VERNEVERDI

EGENVERDI				SOM DEL AV MILJØ				Vurderingen utført av	
Høy	Midd.	Lav	Ingen	Høy	Midd.	Lav	Ingen	Dato	Underskrift
⊕	○	○	○	⊕	○	○	○	5/3 78	J. J. J.
○	○	○	○	○	○	○	○	/	
○	○	○	○	○	○	○	○	/	

Stabekk

Figur 1-1 Eksempel på utfylt SEFRAK-skjema (side en av to). Kilde: SEFRAK

1.2. Tilleggsobjekter med kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi

Drammen kommune har ønsket å supplere SEFRAK-registeret med yngre objekter fra 1900-tallet. Kommunen inviterte en rekke lokale foreninger, historielag, Fortidsminneforeningen og museer til å komme med innspill til aktuelle, nye objekter. Prosjektet mottok innspill fra følgende aktører og privatpersoner:

Nr.	Innsender	Innspill
1	Foreningen Berger kirkes venner ved Thor Arne Gabrielsen	-Berger kirke
2	Fortidsminneforeningen avd. Drammen og omegn ved Else Høyer Tangen	-De to tidligere landstedene i Svelvik bør registreres i sin helhet. -Fredrik Bødtkersgate -Berger-miljøet
3	Berger museum/Vestfoldmuseene ved Merethe Sortland	-Berger-miljøet
4	Den gode Hensigt ved Trond Besseberg	-Bygningen Svelviks Bys Vel -Svelvik Kino -Krøllhårfabrikken -Øvre Svelvik
5	Berger Historielag ved Anne Synnøve Vaagsland Horten	-Berger kulturmiljø
6	Vassåsens Venner ved Jan Eilif Hanch	-Husmannsplassen Vassås, gnr. 20, bnr. 23
7	Gunnar Helgerud	-Nesbygda

Samtlige områder ble befart, og de fleste innspill imøtekommet, med unntak av husmannsplassen Vassås. Det er også innhentet innspill fra Vestfold og Telemark fylkeskommune ved Siv Abrahamsen.

I tillegg til innspill har Asplan Viak lagt til et utvalg nye objekter funnet under feltarbeidet. Dette omfatter i hovedsak følgende bygningskategorier:

- *Bygg eldre enn år 1900 som av ulike grunner ikke ble tatt med i SEFRAK-registreringen.*
- *Uthus, boder tilknyttet registrerte SEFRAK-bygg.*
- *Bygninger og tun, i hovedsak fra før 1945, som inngår i verneverdige kulturmiljøer.*
- *To byggefelt fra 1960/-70-tallet med tidstypisk bebyggelse.*

- Viktige symbolbygg som Svelvik Bys Vel, Berger kirke, bedehus og forsamlingslokaler.
- Eldre industribygg.
- Tun med nyere, verneverdig gårdsbebyggelse.

Totalt 198 bygninger er lagt til. Fem av disse (Brekke gård og husmannsplassen på Vassåsen) er ikke befart på grunn av dårlig føre og stengte veier. De er tatt med i datagrunnlaget, men er ikke fotografert eller vurdert med hensyn på tilstand og verneverdi.

1.3. Statlig listeførte og fredete bygninger

Det er ikke registrert bygninger fredet i henhold til Kulturminneloven i Svelvik.

Svelvik kirke er tatt med som «statlig listeført kirke», dvs. et verneverdig kirkebygg med nasjonal verdi. Listeførte kirker omfatter alle kirker oppført i tidsrommet 1650-1850, og utvalgte kirker oppført etter 1850. Kirken er ikke fredet etter kulturminneloven, men er underlagt særskilte saksbehandlingsregler. I henhold til kirkerundskrivet skal saker som angår endringer i og ved listeførte kirker sendes til Riksantikvaren for uttalelse, før biskopen fatter vedtak etter kirkeloven. I tillegg skal tiltak i kirkens nærområde (60 meter) behandles av fylkeskommunen.

En liten telefonsentral på Berger er også tatt med da den er statlig listeført i Telenors verneplan for bygninger og installasjoner.

Figur 1-2: Kartutsnitt over Berger med nye, ikke SEFRAK-registrerte objekter markert med gult, SEFRAK-registrerte med blått. Kilde: Asplan Viak.

Figur 1-3 Kartutsnitt som viser Svelvik sentrum. Nye, ikke SEFRAK-registrerte objekter markert med gult, SEFRAK-objekter med blått. Kilde: Asplan Viak

2. Feltregistrering

Til feltarbeidet har vi benyttet appen *Feltregistrering* som er utviklet av Asplan Viak. Denne har vi også benyttet i en tilsvarende registreringsjobb for 2500 SEFRAK-registrerte bygninger i Bærum kommune, og til miljøovervåking av over 10.000 verneverdige bygninger i 18 kommuner for Riksantikvaren. Alle objekter fotograferes og registreres via nettbrettet. Foto og data lastes opp til server hver kveld.

Figur 2-1: Nettbrett benyttes til fotografering og registrering i felt. På dette vises kart og kommunale plandata, samt kopi av original SEFRAK-registrering. Kilde: Asplan Viak

Forarbeid og etterarbeid er utført via *Adaptive*, en desktop-versjon av feltregistrerings-appen med utvidet kartfunksjonalitet, og søke- og redigeringsmuligheter. Fordelen med å benytte en egenutviklet registrerings- og kartløsning, er at den lett kan «skreddersys» til ulike prosjekter.

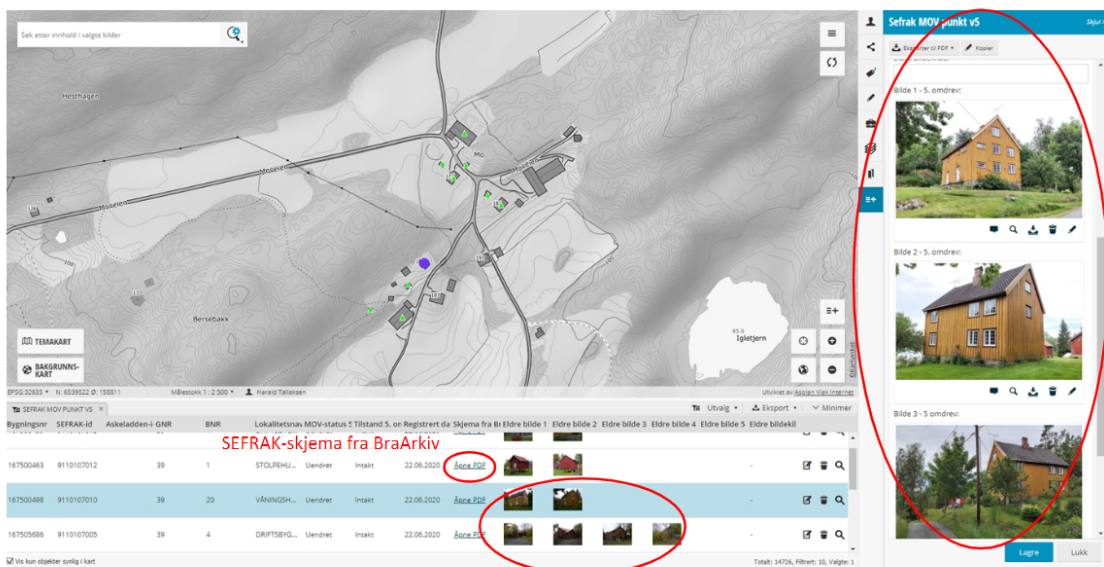

Foto fra tidligere registrering

Skjema og foto for valgt objekt

Figur 2-1 Skjermdump fra vår desktop-app Adaptive som viser kart, liste over objekter og skjema for valgt objekt. Fra denne kan vi gjøre søk/sortering, markere objekter og eksportere ut til Excel. Kilde: Asplan Viak

Feltarbeidet i Svelvik ble gjennomført i perioden 15. - 18. februar 2022. I samarbeid med kommunen ble alle huseiere varslet på forhånd. I tillegg var det oppslag i Svelviksposten. Under feltarbeidet ble det benyttet gule vester og ID-kort. Det ble ringt på alle bygg, og lagt igjen infoark om registreringen i postkassene til de som ikke var hjemme. For å kunne ivareta kravet til personvern, ble det unngått å ta bilder av folk på privat grunn, barn i barnehage/skole mm.

Figur 2-2: Oppslag i lokalavisa Svelviksposten den 17.02.2022. Byantikvar Vegard Lie deltok også. Kilde: Svelviksposten

3. Metode for vurdering av verneverdi

3.1. Tilpasning av metodikk

Drammen kommune ønsket å gjennomføre registreringene med samme kvalitet og metodikk som tidligere har vært benyttet i Nedre Eiker og i Drammen. Metoden er utviklet av kulturminneforvalter Jo Sellæg og nedfelt i Buskerud fylkeskommunes veileder fra 2019: «*Digitalt registreringsverktøy for kulturminneregistrering*». Metoden er justert og tilpasset noe i samråd med Byantikvaren i Drammen. Blant annet er vurderingen av bygningens tilstand ikke en del av vurderingen av verneverdi, men registrert separat.

3.2. Vurderingsnivåer

Bygningenes verdi som kulturminner vurderes ut fra syv forskjellige delverdier. Disse er ikke vektet innbyrdes, men skal hver for seg gi indikasjoner på hvilke forhold ved objektet som er av betydning for den samlede vurderingen som registrator kommer fram til.

Det er viktig å være oppmerksom på at man ikke uten videre kan beregne gjennomsnittet av de enkelte delverdiene for å komme fram til en samlet vurdering av verneverdi.

Vurderingsnivåene som benyttes er:

- *Svært høy verdi**
- *Høy verdi*
- *Middels verdi*
- *Lav verdi*

*Benyttes ikke ved vurdering av representativitet.

Prosjektet skal også registrere kulturmiljøer som består av verneverdig bebyggelse.

3.3. Delverdier

Følgende delverdier benyttes for å komme fram til samlet verneverdi:

- *Aldersverdi*
- *Autentisitet*
- *Miljø-/strøksverdi*
- *Representativitet*
- *Sjeldenhet (type, utførelse, arkitektur eller bruk)*
- *Kunstnerisk eller arkitektonisk verdi*
- *Identitet og/eller symbolverdi*
- *Historisk og/eller pedagogisk betydning*

3.3.1. Aldersverdi

Objekter som er satt sammen av flere byggetrinn føres opp med alder på det eldste byggetrinnet.

Hvis objektet er flyttet, men gjenreist stort sett slik det sto opprinnelig, brukes opprinnelig alder. Når et tilflyttet objekt er betydelig ombygd ved gjenreisning, eller når det opprinnelige bygget bare utgjør en liten del av dagens hus, dateres huset til gjenreisnings- eller fornyelsestidspunktet.

- *Svært høy verdi:* Objekter antatt oppført før 1775
- *Høy:* Objekter oppført 1775 - 1849
- *Middels:* Objekter oppført -1850-1924
- *Lav:* Objekter oppført 1925 og senere

3.3.2. Autentisitet

Objekter som i stor grad har bevart opprinnelig hovedform, som har beholdt opprinnelige eller tidlige bygningsdeler og der detaljer er autentiske.

Kriteriet får økende betydning med høyere alder på objektet. Kravet som settes til autentisiteten er størst for yngre objekter og settes noe lavere for objekter med høy alder. Hvis vurderingen av autentisitet tar utgangspunkt i en ombygging, må den nye fasaden ha verneverdi i seg selv for å kunne bli betraktet som autentisk.

- *Svært høy verdi:* Objektet fremstår slik det ble oppført, eller slik det ble bygd om på et tidlig tidspunkt. De aller fleste bygningsdeler og detaljer er originale.
- *Høy verdi:* Objektet fremstår i hovedtrekk slik det ble oppført, eller slik det ble bygd om på et tidlig tidspunkt. En god del bygningsdeler og detaljer er originale. Objektet kan likevel ha fått senere endringer i form av tilbygg eller nyere bygningsdeler som i utførelse og form slutter opp om objektets karakter. Objektet kan også ha fått nye

vinduer, men det forutsettes at vindusåpningen/plasseringen i veggen er opprinnelig, og at nytt vindu har tilnærmet samme inndeling i fag og sprosser som opprinnelig (selv om de tekniske løsningene ikke er identiske på detaljnivå).

- *Middels verdi:* Objektets hovedkarakter og enkelte detaljer er bevart. Nyere bygningsdeler (f.eks. kledning, takteking, vinduer) og detaljer kan avvike fra den opprinnelige karakteren.
- *Lav verdi:* Øvrige objekter. Objektet har få eller ingen eldre bygningsdeler bevart.

3.3.3. Miljø-/strøksverdi

Delverdien benyttes når objekter ligger i et kulturmiljø i en sammenheng med andre verneverdige/vernede objekter, og setter andre kulturminner inn i en riktig kontekst, f.eks. som del av anlegg eller som nabobygning til et kulturminne.

Her brukes fire vurderingsnivåer:

- *Svært høy:* Objektet er avgjørende for at naboobjekt(er) av høy verdi skal kunne fremstå i en (bygning)historisk korrekt sammenheng.
- *Høy:* Objektet er viktig for helheten i et kulturmiljø og/eller for at naboobjekt(er) skal kunne fremstå i en kulturhistorisk korrekt sammenheng.
- *Middels:* Objektet bidrar til at naboobjekt(er) fremstår i en kulturhistorisk korrekt sammenheng.
- *Lav:* Øvrige objekter.

3.3.4. Representativitet

Noen hus er representative med hensyn til type, utførelse/arkitektur eller bruk, eller på grunn av lokal egenart. De representerer vanligvis en historisk hustype som er eller har vært vanlig på stedet.

Ved vurdering av representativitet vurderes helhet og hovedform slik bygget fremstår i dag, sammenlignet med hvordan hustypen opprinnelig så ut. Det legges vekt på hovedform, og i mindre grad detaljer. Disse omfattes av autentisitet, se over.

Her brukes tre vurderingsnivåer:

- *Høy:* Objektet er en god representant for en bestemt type eller gruppe objekter.
- *Middels:* Objektet hører med blant en bestemt type eller gruppe objekter, men har enkelte avvikende særtrekk.
- *Lav:* Øvrige objekter.

3.3.5. Sjeldenhet

Et kulturminne kan være sjeldent når det gjelder type, utførelse/arkitektur eller bruk. Begrepet dekker to områder: Objekter som i dag er sjeldne, men som tidligere har vært utbredte, og objekter som var sjeldne på det tidspunkt de ble oppført.

Her brukes fire vurderingsnivåer:

- *Svært høy*: Objektet er sjeldent i nasjonal eller regional sammenheng.
- *Høy*: Objektet er sjeldent i lokal sammenheng.
- *Middels*: Objektet er noe sjeldent i kommunal/lokal sammenheng.
- *Lav*: Øvrige objekter.

3.3.6. Kunstnerisk eller arkitektonisk utførelse

Noen objekter utmerker seg ved å ha spesielt høy arkitektonisk, kunstnerisk eller håndverksmessig kvalitet.

- *Svært høy verdi*: Objekter med svært høy arkitektonisk, kunstnerisk eller håndverksmessig kvalitet, på nivå med fremragende nasjonale og regionale byggverk fra den aktuelle perioden.
- *Høy*: Objekter med høy arkitektonisk, kunstnerisk eller håndverksmessig kvalitet, og som hører med blant de beste eksempler på lokal arkitektur fra den aktuelle perioden.
- *Middels*: Objekter som skiller seg ut fra vanlig, god byggeskikk med fasader og/eller utførelse som har høyere kvalitet enn det som var vanlig.
- *Lav*: Øvrige objekter.

3.3.7. Identitet og/eller symbolverdi

Enkelte objekter vekker minner og representerer referanser for større grupper av mennesker, eller de markerer tilhørighet til et område (f.eks. skoler, kirker og andre forsamlingslokaler).

Her brukes fire vurderingsnivåer:

- *Svært høy*: Objekter som gjennom sin posisjon i lokalsamfunnet er "allemannseie", eller som har stor identitetsbetydning på nasjonalt eller regionalt nivå.
- *Høy*: Objekter som er en viktig del av lokalsamfunnets identitet.
- *Middels*: Objekter som har en viss symbol- eller identitetsverdi for lokalbefolkningen.
- *Lav*: Øvrige objekter.

3.3.8. Historisk og/ eller pedagogisk betydning

Noen bygninger representere faser, virksomheter, hendelser eller begivenheter som har særlig betydning for historien. De kan også dokumentere viktige sider ved lokal byggeskikk, eller være knyttet til personer, ulike samfunnslag eller etniske grupper som er viktige i den lokale historiefortellingen.

Her brukes fire vurderingsnivåer:

- *Svært høy*: Objekter av stor nasjonal eller regional betydning.
- *Høy*: Objekter av stor lokal betydning.
- *Middels*: Objekter av en viss lokal betydning.
- *Lav*: Øvrige objekter.

3.4. Samlet vurdering av verneverdi for bygninger

Delverdiene gir et inntrykk av hva som vektlegges i den totale vurderingen av objektet.

De åtte delverdiene vektlegges ulikt. En kan derfor ikke "summere" verdien av de enkelte delverdiene for å beregne en samlet vurdering. De er likevel nyttige for å sikre at alle forhold ved objektet er vurdert.

Samlet verneverdi bruker fire vurderingsnivåer:

- *Svært høy*: Dette er "umistelige" kulturminner, objekter som er svært viktige i et lokalt og regionalt perspektiv. Gruppen omfatter de viktigste kulturminnene, bygg og anlegg som er "udiskutable" verneobjekter, og som dokumenterer kommunens eller nærområdets historiske identitet og utvikling.
- *Høy*: Kulturminner som er viktige for lokal identitet, og/eller som har en egenverdi uavhengig av plassering og miljø. Dette er kulturminner som er viktige for å bevare et representativt utvalg av lokale kulturminner.
- *Middels (verneverdig i miljø)*: Benyttes på enkeltobjekter som inngår i et kulturmiljø. Dette er kulturminner som hver for seg ikke er spesielt interessante eller verdifulle, men som er viktige for å bevare helheten i et verneverdig miljø. Disse kulturminnene er i mange tilfeller endret ved ombygging, påbygging og tilbygging. Gruppen omfatter også bygninger som er tilbakeført til et tidligere utseende, men hvor fasadene er totalt fornyet. Videre omfattes også enkelte objekter med høy alder, og hvor laftekjernen(e) eller deler av det opprinnelige bygget kan være intakt bak nyere kledninger.
- *Lav*: Bygninger som har lav verneverdi.

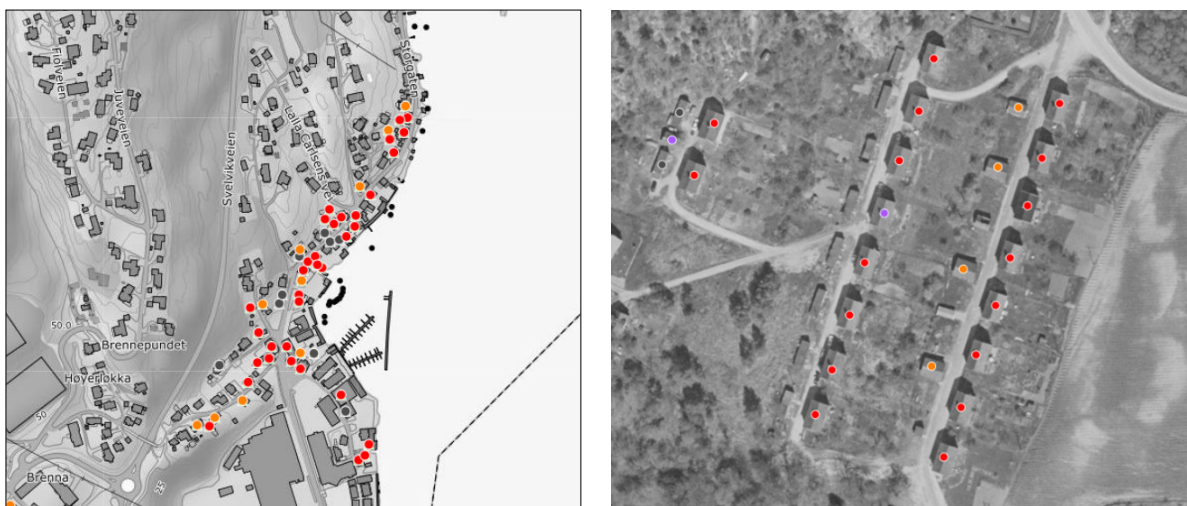

3.4.1. Kommentar til samlet vurdering

For vurderingsnivået *Høy* har det lagt til *eller*, for å presisere at verdien høy kan omfatte kulturminner som er viktig for lokal, historisk identitet, uten at de nødvendigvis *også* må ha en egenverdi *uavhengig* av plassering og miljø. Det blir for strengt å kreve at bygningene skal tilfredsstillе begge deler for å kunne gis høy verdi. De aller fleste verneverdige bygninger i Svelvik har dessverre relativt lav grad av autenticitet på grunn av senere endringer, tilbygg og modernisering. Bygningenes egenverdi (vurdert uavhengig av det miljøet de inngår i) kan dermed lett ende på middels verdi. Mange bygninger som inngår i en eldre bystruktur, enten denne er selvgrodd eller regulert, kan ha en høy egenverdi både som kilde til kunnskap om ulike faser i byutviklingen, og som kilde til identitet og opplevelse.

Et eksempel er nordre del av Storgata i Svelvik som har en selvgrodd bystruktur med røtter tilbake til 1700-tallet og kanskje eldre. Den har unngått større bybranner og er i dag et kulturhistorisk interessant miljø, selv om mange av enkeltbyggene i seg selv ikke har høy egenverdi. Særlig bygninger som er med på å danne byrom og definere gateløp, har vi vurdert bør få høy verdi selv om de har lav grad av autenticitet og kan være endret ved påbygg mm.

Et annet eksempel er den regulerte bebyggelsen med arbeiderboliger i Øvregate og Nedregate på Berger. Også her er mange av byggene endret, men de bevarte arbeiderboligene med tilhørende uthus hadde opprinnelig en svært tydelig struktur som er i ferd med å viskes ut. Hver enkelt av de bevarte, opprinnelige byggene er derfor gitt en høy verdi selv om de er endret og har lav grad av autenticitet.

Figur 3-1: Til venstre et utsnitt av verdivurderingen for bebyggelsen langs nordre del av Storgata. Til høyre verdivurdering av arbeiderboliger og uthus langs Øvregate og Nedregate på Berger, lagt oppå et flyfoto fra 1956 som tydelig viser opprinnelig struktur. Kilde: Asplan Viak

4. Stilart

De registrerte bygningene er kategorisert ut fra stilhistoriske trekk som preger bygningens eksteriør. Dette innebærer at et hus kan være eldre enn det bestående stiluttrykket. Ved stilblanding er den mest fremtredende stilperioden oppført. Ved totalombygging, eller når huset ikke har entydig stil, er stilen registrert med "U" (ubestemmelig stil, ingen entydig stil). Hus som er kopier av gamle hus, ofte som tilpasning til eldre bebyggelse, er merket "T" (tilpasning, kopi av eldre stil).

R	Rokokko og barokk	1680-1790
L	Louis seize	1780-1820
E	Empire	1805-1840
B	Biedermeier (senempire)	1830-1865
S	Sveitserstil	1850-1930
H	Historisme	1850-1920
D	Dragestil	1890-1915
A	Art nouveau/rendyrket jugend	1900-1910
J	Jugend-inspirert, "byggemesterjugend"	1905-1925
N	Romantisk rokokko/barokk	1910-1920
K	1920-årsklassisisme	1920-1935
F	Funksjonalisme, "funkis"	1930-1940
M	Etterkrigstiden	1945-
T	Tilpasning, kopi av eldre stil	
U	Ubestemmelig stil, ingen entydig stil	

5. Metode for vurdering av tilstand

Bygningene registreres ved utvendig, visuell befaring som enten *intakt*, *truet*, *sterkt truet* eller *tap*. Det er et element av skjønn i vurderingen av bygningsteknisk tilstandsgrad og i vurderingen av den glidende overgangen mellom forfall og tap. Bygninger med for eksempel store setningskader, omfattende råteskader eller sammenrast takkonstruksjon, registreres som sterkt truet.

5.1. Intakt

Bygninger der tak, vinduer og vegger er tette. Bærende konstruksjoner og fundamentering er stabil uten store pågående setninger. Bygget kan være malingslitt og ubebodd, ha sliten taktekkning, dårlige vinduer osv.

5.2. Truet

Bygninger med begynnende forfall som kan få alvorlige konsekvenser på litt lengre sikt, som eksempelvis utett taktekkning, knuste vinduer (som åpenbart har stått slik en stund). Noen råteskader i deler av yttervegg/takkonstruksjoner, pågående setningskader (f.eks. stabber som er i ferd med å velte). Bygget må utbedres for å stanse forfallet.

Figur 5-1: Eksempler på truede bygninger med varierende grad av forfall. Paradokset er at bygninger som er lite endret og dårlig vedlikeholdt, ofte har høy grad av autentisitet. Kilde: Asplan Viak

5.3. Sterkt truet

Forfallet har kommet så langt at det meste av bygningen må skiftes (på bekostning av kulturminneverdiene), eksempelvis at taket har delvis falt ned, omfattende råteskader i bærende konstruksjoner, utrasing av fundamenter mm.

Figur 5-2: Eksempel på to bygninger som ligger i grenselandet mellom sterkt truet og tapt. Kilde: Asplan Viak

5.4. Tapt

Bygningen anses som tapt ved total kollaps av tak/yttervegger/fundamentering. Den kan være helt eller delvis sammenrast («falt i ruin»), revet/brent eller erstattet med nytt bygg. Alternativt er den så kraftig fornyet at det kun er ytterst få rester igjen fra opprinnelig bygning.

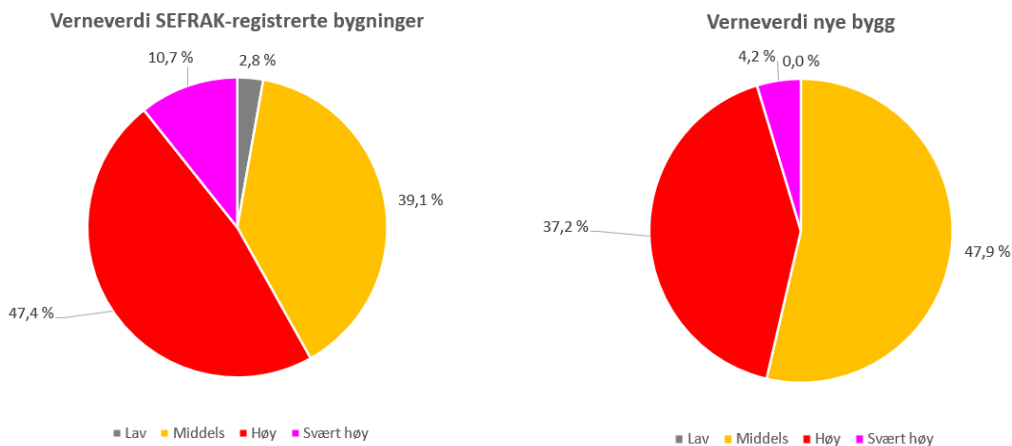

Figur 5-3: Eksempel på en bygning som nok må ansees som tapt. Kilde: Asplan Viak

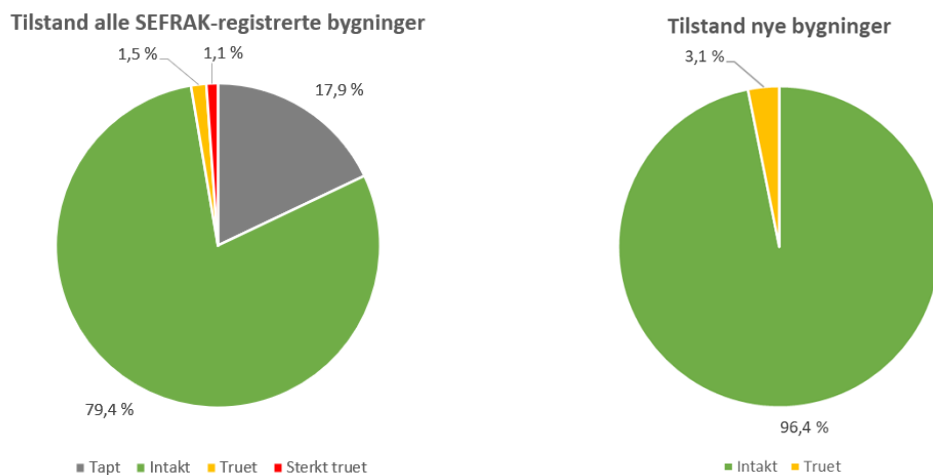
6. Statistikk for verdi, tilstand, tap og alder

6.1. Verneverdi

Diagrammene viser fordeling av verneverdi for 262 SEFRAK-registrerte bygg, og 193 «nye», ikke tidligere registrerte bygg.

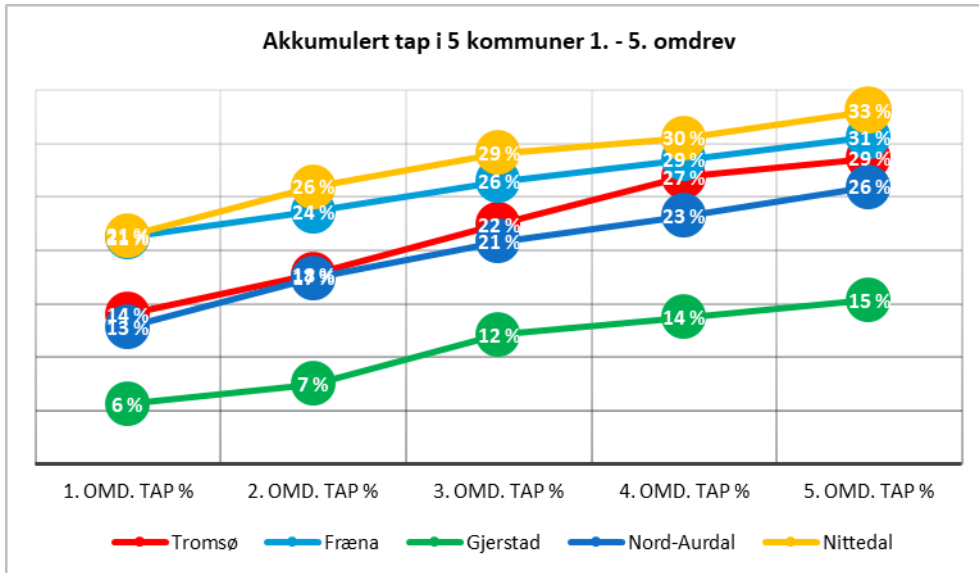
6.2. Tilstand og tap

Totalt er 18 % av SEFRAK-byggene tapt siden de ble registrert i 1998. Dette tilsvarer en årlig tapsprosent på ca. 0,75 %. På oppdrag for Riksantikvarens er Asplan Viak engasjert til å gjennomføre 5. runde (2020-2024) av miljøovervåkingsprogrammet «Status for

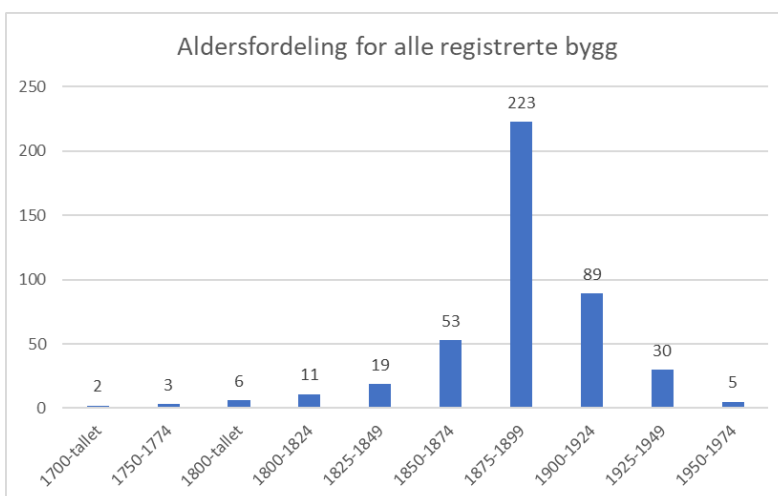
verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner». I dette programmet har ca. 13.000 bygninger i 18 kommuner, fordelt over hele landet, blitt kontrollregistrert hvert 5. år siden år 2000. Så langt har vi registrert 5 kommuner som har denne utviklingen av akkumulert tap:

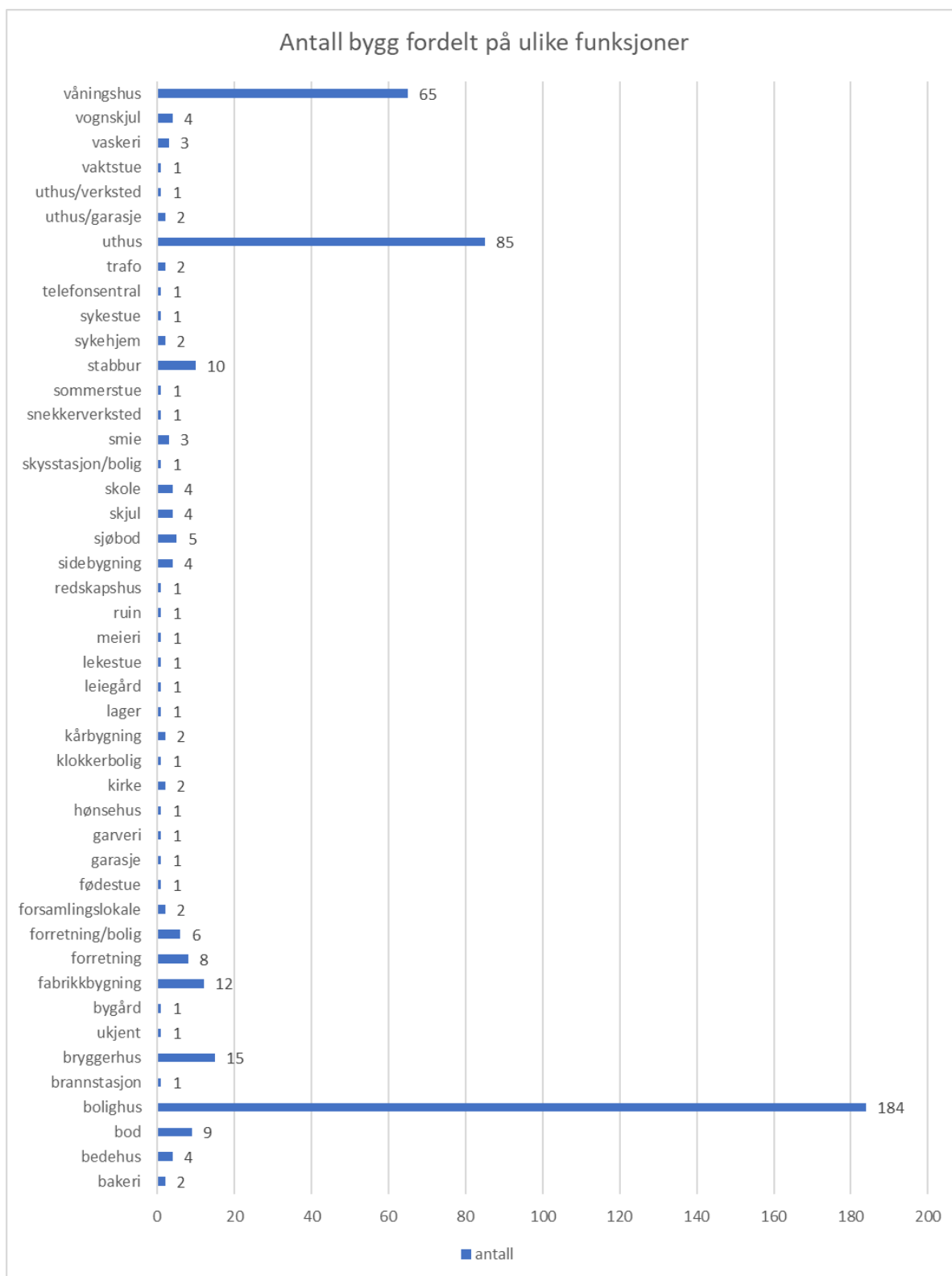
Figur 6-1: Akkumulert tap av SEFRAK-registrerte bygninger i 5 kommuner. Kilde: Riksantikvaren "Status for Verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner", Asplan Viak 2022.

Sammenlignet med disse kommer Svelvik gunstig ut med lavere tap enn presskommunene Tromsø og Nittedal. Svelvik kommer også bedre ut enn Nord-Aurdal og gamle Fræna kommune. Dette skyldes at disse kommunene har hatt et stort tap av bygninger knyttet til primærnæringene fiske og landbruk.

6.3. Fordeling på alder og bygningstyper

Figur 6-2: Antall registrerte bygninger i Svelvik fordelt på alder. Kilde: Asplan Viak.

Figur 6-3: Antall bygg fordelt på bygningstype. Omfatter alle registrerte bygninger, også tapte.
Kilde: Asplan Viak.

7. Forslag til nye kulturmiljøer

7.1. Metode for utvalg og verdisetting

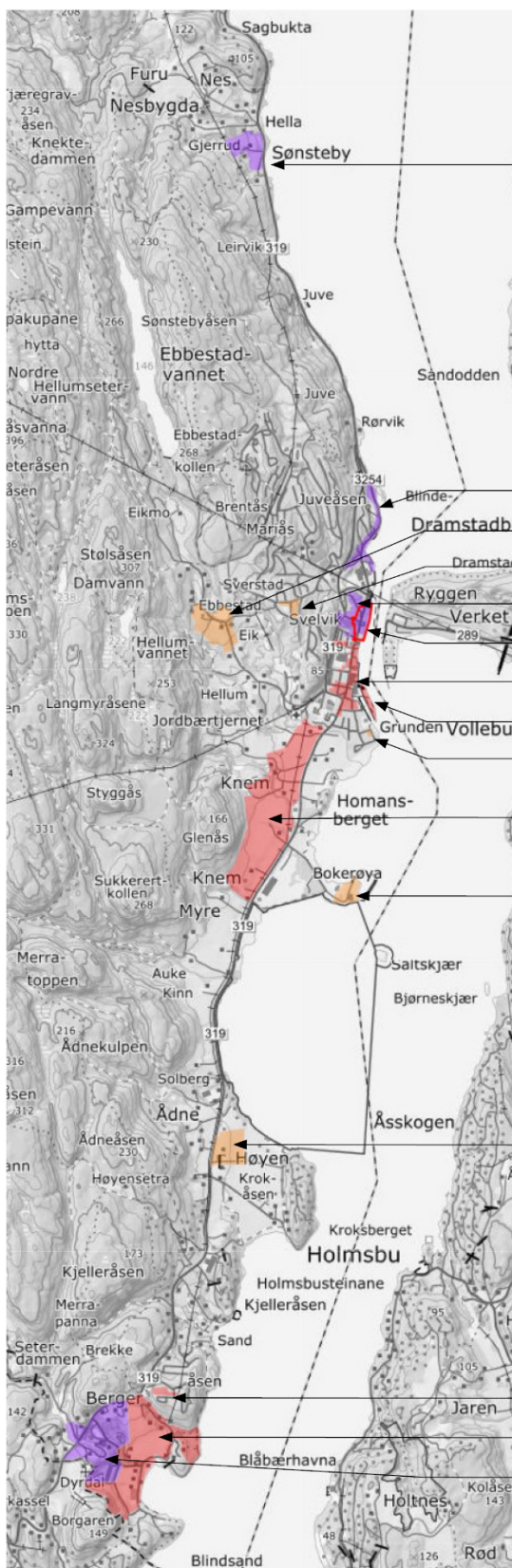
Som en del av arbeidet med registrering av verneverdige bygninger i Svelvik, skal det også foreslås et utvalg kulturmiljøer som omfatter de registrerte bygningene.

Kulturmiljø er et område der kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Et kulturmiljø kan for eksempel være et byområde, et gårdsmiljø, et industriområde eller et enhetlig boligområde.

Flere av områdene som foreslås er allerede regulert til bevaring eller markert med hensynssone i kommuneplanen og gjeldene reguleringsplaner. Det foreslås visse justeringer av disse, samtidig som det er gjort en verdivurdering av hvert enkelt kulturmiljø. Eksakt avgrensing av kulturmiljøene må kommunen vurdere ut fra også andre hensyn enn de rent kulturminnefaglige. Kommunen bør vurdere om hele eller deler av de foreslåtte kulturmiljøene skal innarbeides i kommuneplanen og/eller kulturminneplanen.

Kulturmiljøene er vurdert ut fra verneverdien for bygningene som omfattes av miljøet, områdets kulturhistoriske betydning, autenticitet og opplevelsesverdi. Omkringliggende kulturlandskap er tatt med der dette er viktig for å bevare bygningsmiljøenes opprinnelige kontekst og eksponering i landskapet. Kun miljøer som er vurdert til middels, høy eller svært høy verdi er tatt med.

Bebyggelsen i de to nyere boligområdene Sverstad og Bergeråsen er ikke registrert som enkeltobjekter. Områdene omfatter mange identiske bygg/boenheter og det er derfor ikke hensiktsmessig å registrere alle, eller velge ut enkelte bygg.

Forslag til utvalgte kulturmiljøer i Svelvik

Sønsteby (svært høy verdi)

Storgaten nord (svært høy verdi)

Eik (middels verdi)

Sverstad (middels verdi)

Svelvik sentrum (svært høy verdi)

Nasjonale interesser i by (rødt omriss)

Storgaten sør (høy verdi)

Batterøya (høy verdi)

Batteriveien (middels verdi)

Knem (høy verdi)

Bokerøya (middels verdi)

Nordre Høyen (middels verdi)

Bergeråsen (høy verdi)

Bergerbukta (høy verdi)

Berger gård - Fossekleiva (svært høy verdi)

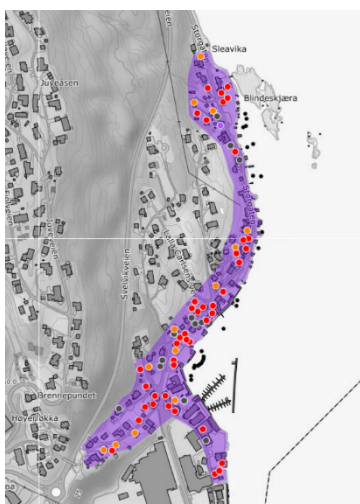
7.2. Utvalgte miljøer

7.2.1. Kulturmiljø: Sønsteby

Begrunnelse: Sønsteby er en gammel gård som ble lagt øde under svartedauden, og kom først i hevd igjen i siste halvdel av i 1500-tallet. Dagens gårdsanlegg har et flott arkitekttegnet hovedhus i jugendstil, oppført 1919, og en stor driftsbygning fra 1917. Byggherre var Adolf Nelson som var eier av Svelvik Papirfabrikk, en av Svelviks hjørnesteinsbedrifter. Nelson hadde en rekke sentrale roller i næringslivet blant annet som hovedaksjonær i Yven Papirfabrikk i Sarpsborg, aksjonær i Norsk Krøllhårfabrikk i Svelvik og disponent for Norwegian Paper Mill i Drammen. Han anla en større frukthage på gården. Kulturmiljøet omfatter deler av den gamle frukthagen, tun med driftsbygning, hovedhus, et eldre våningshus og et fruktlager. Miljøet dokumenterer lokal næringslivs- og sosialhistorie.

Verdi: Svært høy

7.2.2. Kulturmiljø: Storgaten nord

Begrunnelse: Svelvik var opprinnelig to strandsteder, Strømmen i sør og Svelvik i nord. Disse fikk status som ladested i 1845 og vinterhavn for Drammen. Kulturmiljøet består av nordre del av Storgaten og Fredrik Bødtkers gate, og omfatter den eldste bebyggelsen i Svelvik sentrum i dag. Bebyggelsen viser Svelviks opprinnelige, selvgrodde bystruktur med bebyggelse på hver side av Storgaten. Da byen skulle reguleres midt på 1800-tallet ble denne delen holdt utenfor: "da naturhindringer forbyr ethvert anlegg av kvartaler eller enhver regelmessig inndeling".

Verdi: Svært høy

Kilde: Google Street view

Kilde: Google Street view

7.2.3. Kulturmiljø: Sverstad boligområde

Begrunnelse: Sverstadfeltet var det første utbyggingsområdet for boliger etter nyopprettelsen av Svelvik kommune i 1964. Tomtene ble skilt ut fra Sverstad gård i 1965, lagt ut for salg, og bebyggt raskt. Kulturmiljøet omfatter Svelviks første «blokker», som ble bygget som boliger for ansatte ved fabrikkene i kommunen. Bygningene vitner om den ekspansive befolkningsøkningen og boligbehovet kommunen opplevde i denne perioden.

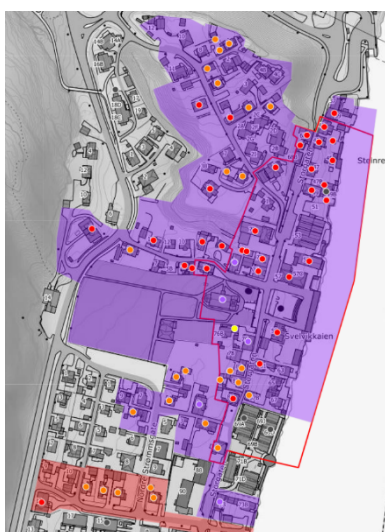
Verdi: Høy

7.2.4. Kulturlandskap: Eik

Begrunnelse: Gården Eik er blant Svelviks eldste med røtter tilbake til førkristen tid. Miljøet omfatter Eik Øvre (320/14) med våningshus fra 1926 og stor enhetslave fra 1912, samt Eik (320/20) med våningshus, driftsbygning og bryggerhus, alle fra 1916. Til miljøet hører Eikdammen som bla. ble benyttet som vannforsyning til gårdsmøllen. Bebyggelsen ligger høyt og fritt med vidt utsyn sørover. Den store enhetslaven på Eik Øvre fungerer som et landemerke.

Verdi: Høy

7.2.5. Kulturmiljø: Svelvik sentrum

Begrunnelse: Svelvik var opprinnelig to strandsteder, Strømmen i sør og Svelvik i nord. Disse fikk status som ladested i 1845 og vinterhavn for Drammen. Svelvik bærer i dag preg av sin historiske fortid som seilskuteby og omfatter i hovedsak eldre trehusbebyggelse som går tilbake til 1700-tallet. Gatestrukturen er også bevart, med noen unntak. Dette gir et unikt kulturmiljø. Deler av sentrumskjernen inngår i Riksantikvarens Nb! - register (rødt omriss). Kulturmiljøet omfatter også Svelvik kirke, en statlig listeført kirke fra 1859. Mot sør avslutter kulturmiljøet ved Storgaten 73. Denne eiendommen unngikk bybrannen som tok med seg all bebyggelse herfra og sørover langs Storgaten.

Verdi: Svært høy

7.2.6. Kulturmiljø: Storgaten sør

Begrunnelse: Én fjerdedel av trehusbebyggelsen i Svelvik brant i 1887. Brannen startet i ved Brinchs gate og tok med seg all bebyggelse sørover langs Storgaten helt ned til bygrensen ved Gamle Grensegaten. Etter brannen ble området regulert med et rutenett av gater med frittliggende boliger langs gateløpet og bakhager med uthus. Myhres gate har bevarte allé-trær på hver side. Bybrannen var en viktig milepel i byens historie, og kvartalene med småhusbebyggelse som ble gjenbygd etter brannen er derfor viktig å ivareta. Dette gjelder også gateløp. Papirfabrikken er innlemmet i miljøet.

Verdi: Høy

7.2.7. Kulturmiljø: Batterøya

Begrunnelse: På Batterøya har det vært festningsverk siden midten av 1700-tallet. Den trange Svelvikstrømmen var et strategisk punkt å ha kontroll over på vei inn til den viktige tømmerhavna i Drammen. Kulturmiljøet er et godt eksempel på forsvarsminne i Svelvik.

Verdi: Høy

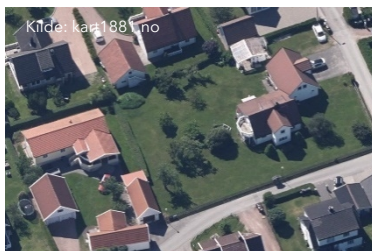
Kilde: kart1881.no

7.2.8. Kulturmiljø: Batteriveien

Begrunnelse: De to bygningene skal tidligere ha vært knyttet til Batterøya, blant annet til innløsning av soldater og som vaktbu. Miljøet må sees i sammenheng med Batterøya.

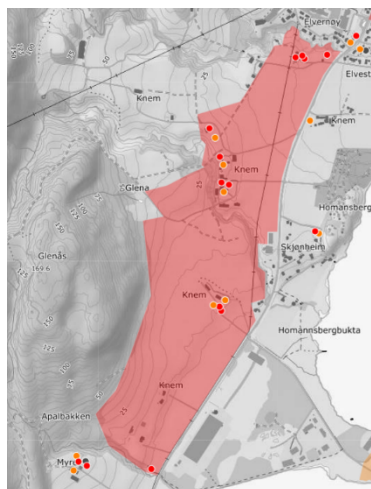
Verdi: Middels

Kilde: kart1881.no

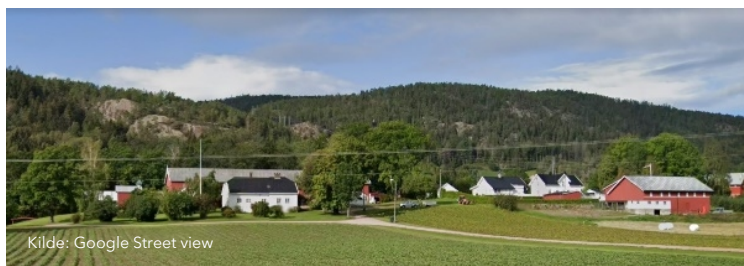
7.2.9. Kulturlandskap: Knem

Begrunnelse: Kulturlandskapet består av flere eldre, og autentiske, gårdsmiljøer med stor tidsdybde. Våningshusene er bygget i empirestil og sveitserstil, som gir området særpreget. Bebyggelsen er knyttet til frukt- og bærproduksjon, som har vært en viktig næring for bøndene i tidligere Svelvik kommune. Landskapet ligger godt eksponert mot fylkesvei 319.

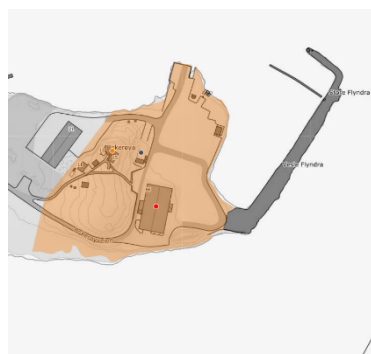
Verdi: Høy

Kilde: Google Street view

Kilde: Google Street view

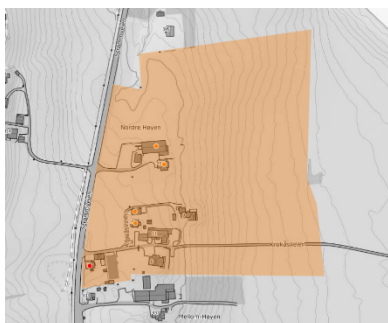
7.2.10. Bokerøya

Begrunnelse: Bokerøya var stedet der Svelviks første industrielle virksomhet startet opp. I 1829 ble det etablert et teglverk på øya. I slutten av 1890-årene ble teglverket modernisert av skipsreder Conrad Bache. Driften ble etter kort tid ulønnsom, og teglverket ble erstattet av et sagbruk. I 1918 ble AS Bokerøen Skipsbyggeri dannet, og maskinhaller for stålskipsbygging og beddinger oppført. Skipsbyggeriet ble avviklet allerede i 1921. Fra 1930 ble det drevet minkfarm på øya. Området er i dag bla. benyttet til båttopplag.

Verdi: Middels

7.2.11. Kulturlandskap: Nordre Høyen

Begrunnelse: Bebyggelsen ligger i et åpent kulturlandskap, med stor tidsdybde. Bebyggelsen er knyttet til frukt- og bærproduksjon, som har vært en viktig næring for bøndene i tidligere Svelvik kommune. Bygningen (305/24) «Solheim» ble oppført som grendeskole i 1914-1916. Gårdene på Høyen danner en klyngestruktur i kontrast til det åpne landskapet omkring.

Verdi: Middels

Kilde: Google Street view

Kilde: Google Street view

7.2.12. Bergeråsen

Begrunnelse: Bergeråsen ble bygget i 1971/72, og var ett av tiltakene som bidro til å sikre videre drift ved fabrikkene. På slutten av 1960-tallet var det nedgangstider for tekstilindustrien i Norge. Etterspørselen etter boliger var stor, både fordi fabrikkene i kommunen hadde behov for å rekruttere arbeidere og fordi folk fra hele landet trakk mot bynære strøk for å få jobb. Boligfeltet er en viktig del av industrihistorien på Berger, og viser utprøving av nye teknikker med modulbygg enkelt fundamentert på pilarer for å spare kostnader ved terrenginngrep. Målet var «flest mulig billige boliger, raskt».

Verdi: Høy

7.2.13. Berger gård - Fossekleiva

Begrunnelse: I 1879 kjøpte familien Jebsen Berger gård for å sikre seg fallrettigheten i Blindevannsvassdraget. Den samme familien hadde tidligere grunnlagt Arna og Høie Fabrikker. Hans to sønner etablerte hver sin tekstilfabrikk på Berger: Berger Fabrik, i 1881, og Fosseklevens Fabrik i 1889. Samtidig ble det bygd opp et helt industrisamfunn med arbeiderboliger, skole, bakeri, sykestue, aldershjem, kraftverk og kirke mm. Berger Fabrik utviklet tidlig ulltepper som en spesialitet, og produksjonen varte helt fram til 2003.

Gamle Berger er et særpreget industristed som viderefører tradisjonene fra de paternalistiske verksmiljøene, men som likevel må kunne sies å være et godt eksempel på de filantropiske industrialistenes modellsamfunn. Stedet har en klar landskapsmessig avgrensning med skogkledde, bratte åser mot nord, sør og vest, men som åpner seg mot Drammensfjorden i øst.

To områder med arbeiderboliger ble bygd av fabrikkene. Langs den bratte og kronglete Fossekleiva ble det i 1881 bygd en gruppe på ti hus. På Torbjørnshaugen lenger oppe i åsen ble det bygd seks hus. Det største anlegget er på Rødlandsløkka på sørsiden av åsen. Her ble det anlagt boliger i to rekker med til sammen 16 hus langs snorrette gater og med utsikt til fjorden. Boligtypen har klare likhetstrekk med arbeiderboligene på industristedet Dale i Nord-Hordaland. Til forskjell fra Berger er disse bygd for seks familier, men bygger på de samme planprinsippene som på Berger.

Arbeiderboligene var enkle firemannsboliger i to-etasjer. Bygningene er nøkterne, nesten puritanske bygninger med liggende kledning og lite utsmykninger eller innramminger. Trolig har det vært et viktig moment for både bedriftseieren og beboerne, at husene hadde et enhetlig, demokratisk og egalitært uttrykk. Miljøet i Fossekleiva er bedre bevart enn de to gatene på Rødlandsløkka. Miljøet er sårbart for plassering av nye bygg og uthus/garasjer som bryter den opprinnelige, stramme og klare strukturen.

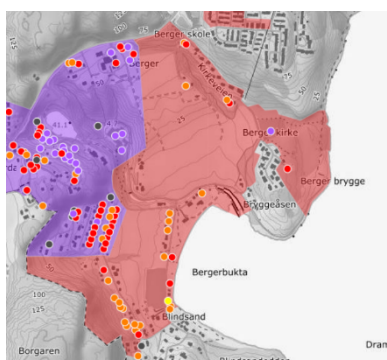
Kulturmiljøet med Berger, fabrikkene og tilknyttet lokalsamfunn har stor kunnskaps- og opplevelsesverdi som teknisk- industrielt kulturminne. Boliger for arbeidere, funksjonærer og eiere ligger tett lokalisert og formidler sosialhistorie. Området har stor identitetsverdi for lokalsamfunnet.

Verdi: Svært høy

7.2.14. Bergerbukta

Begrunnelse: Bebyggelsen rundt Bergerbukta er tett knyttet opp til Berger og Fossekleiva fabrikker (se egen omtale). Området rommer en noe mer variert bebyggelse enn området med arbeiderboliger nærmere fabrikken. Langs veien Bergerbukta ligger «nyere» boliger trolig oppført midt på 1900-tallet. Nord i området ligger Berger kirke fra 1895 og rester etter Berger brygge som var kai for fabrikkene. Kulturmiljøet omfatter også innmarka til Berger gård med tilhørende alleer.

Kulturmiljøet er en viktig del av det helhetlige miljøet knyttet til Berger gård og tekstilfabrikkene.

Verdi: Høy

8. Vernestatus for bygninger og kulturmiljøer

Verdivurderingene for enkeltobjekter og kulturmiljøer legges til grunn for forslag til vernestatus. Kommunen kan knytte egne retningslinjer/bestemmelser til de ulike nivåene av vernestatus. Mens verneverdien settes etter en samlet faglig vurdering, vil vernestatus kunne avvike og være avhengig av andre forhold som må tas med i vurderingen.

Vernestatus har følgende inndeling:

- Vernestatus F = Svært høy verdi (omfatter bygninger fredet etter kulturminneloven).
- Vernestatus A = Svært høy verdi
- Vernestatus B = Høy verdi
- Vernestatus C = Middels verdi, verneverdig i miljø
- Vernestatus U (undersøkes nærmere): Brukes der det bør stilles krav om at bygget skal undersøkes og dokumenteres for ettertiden (oppmåling, fotografier) før det gjennomføres tiltak som riving eller ombygging. Benyttes også der det er uvisshet knyttet til byggets alder og bevaringsverdi, som bare nærmere fysiske undersøkelser vil kunne gi svar på.

8.1. Vernestatus kulturmiljø

Vernestatus angir hvilken formell status kulturmiljøet har/bør få. Vernestatus har følgende inndeling:

- Vernestatus A = Svært høy verdi
- Vernestatus B = Høy verdi
- Vernestatus C = Middels verdi

Kolonnenavn:	Forklaring:
ID	Unikt ID-nummer benyttet i vår registrering
SEFRAK/nytt objekt:	N=nytt objekt, S=SEFRAK-objekt
Betegnelse:	Enten eiendommens/bygningens navn, eventuelt bruksnavn fra Matrikkelen
Bygningsnr:	Hentet fra matrikkelen. Fire bygninger mangler bygningsnummer
Eksist. vern:	SB=spesialområde bevaring, HB=Hensynssone bevaring
NB-området:	NB=bygningen ligger innenfor område definert av Riksantikvaren som «Nasjonale interesser i by»
Funksjon:	Opprinnelig funksjon som bygningen hadde da den ble oppført.
Stilart:	Se tabell i kapittel 4
Alder:	Århundre (2 siffer) + kvartil (1 siffer). Eks: 170=1700-tallet, 184=1875-1899
Byggeår:	Årstall når kjent
Alder supplering:	c=ca. / å=årene / ?=usikker
Alder kilde:	B= bergerhistorie.no / D=Svelviks historie (1945) / E=eier eller representant for eier / I=inskripsjon på bygget / N=Norske gårdsbruk, Vestfold / R=registrator (Asplan Viak) / T=Telenor verneplan / U=Strømms historie bind I og II / V= nesbygdahistorielag.no / W=Wikipedia
Verdivurderingsnivåer:	S=svært høy / H=høy / M=middels / L=lav
Vernestatus bygninger:	A=svært høy verneverdi / B=høy verneverdi / C=verneverdig i miljø / U=undersøkes/dokumenteres
Vernestatus kulturmiljøer:	A=svært høy verneverdi / B=høy verneverdi / C=middels verneverdi
Tilleggsopplysninger:	Relevant informasjon som ikke fanges opp i de øvrige rubrikkene.
Objekt er flyttet:	X=koordinatene for objektet var feil i SEFRAK-registeret og er flyttet til riktig sted.

10. Kilder

- Veileder fra Buskerud fylkeskommune (2019): «Digitalt registreringsverktøy for kulturminneregistrering - kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer»
- Drammen kommunes hjemmesider
- Svelviks historie (1945)
- bergerhistorie.no
- Norske gardsbruk, Vestfold del 2
- Strømms historie bind I og II
- nesbygdahistorielag.no
- Wikipedia
- Norgebilder.no
- Sosial boligbygging i Norge 1740-1990 - Fra arbeiderbolig til husbankhus. Tore Brantenberg (1996)

11. Vedlegg

- *V1: Historiske kart over Svelvik*
- *V2: Detaljkart kulturmiljøer*

asplan viak